

भाषिक-वृत्त (रेजिष्टर) र प्रयोजनपरक इन्जिनियरिङ्ग नेपालीभाषा एक अध्ययन

यादवप्रसाद दुङ्गाना

इन्जिनियरिङ्ग विज्ञान तथा मानविकी विभाग, पुल्चोक क्याम्पस, इन्जिनियरिङ्ग अध्ययन संस्थान, त्रि.वि., नेपाल

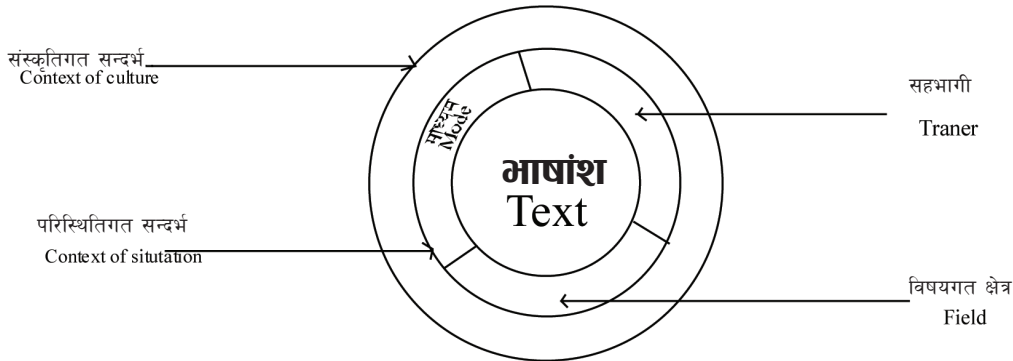
Received: July 5, 2016 Revised: Aug. 15, 2016 Accepted : Aug. 31, 2016

१. परिचयात्मक पृष्ठभूमि

भाषिक-वृत्त (रेजिष्टर) भन्नाले भाषाको प्रयोग के विषयमा, कस्तो संस्कृतिगत र कस्तो परिस्थितिगत सन्दर्भमा भाषिक प्रकार्य भइरहेको छ ? सो आधारमा बनेको प्रयोग क्षेत्रको भाषिक परिधि वा वृत्त भन्ने बुझाउँछ । भाषाविज्ञानको 'रेजिष्टर' अंग्रेजी शब्दले एउटै विषय क्षेत्रका भाषिक सामग्रीहरू प्रयोग हुने एउटा भाषिक-वृत्त भन्ने बुझाउँछ [१] ।

भाषिक प्रयोगको माध्यम मूलतः मौखिक र लिखित हुन्छन् । विभिन्न चिन्हहरूका साथै सांकेतिक भाषाहरू पनि माध्यम नै हुन् । सो आधारमा भाषिक सामग्रीहरू पनि पृथक स्वरूपले कायम भएका हुन्छन् । विद्युतीय संचारमाध्यम (इलेक्ट्रोनिक मिडिया) र विभिन्न इन्जिनियरिङ्ग प्रविधिको विषयगत सामग्रीहरूमा प्रयोग गरिने भाषाहरूमा पृथक पृथक भाषिक-वृत्त (रेजिष्टर) को निर्माण भइरहेको हुन्छ [२] ।

विविध विषयका भाषिक-वृत्त (रेजिष्टर) निर्माणका तत्वहरू वृत्ता-रेखमा

चित्र नं. १. भाषिक निर्माणका तत्वहरू

उक्त वृत्तरेखमा भाषिक सामग्री निर्माणका माध्यम, विषयवस्तु-क्षेत्र, सहभागी सम्बन्धका कारणहरूले 'भाषिक-वृत्त' निर्माणमा प्रत्यक्ष भूमिका खेलेका हुन्छन् भने परिस्थितिगत सन्दर्भ, संस्कृतिगत सन्दर्भले पनि भाषिकसामग्रीको वृत्त निर्माणमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका हुन्छन् । ती भाषिक सामग्रीहरू भाषांश (टेक्स्ट) हुन् । परिस्थितिगत सन्दर्भ र संस्कृतिगत सन्दर्भहरू चाहिँ भाषेतर तत्व हुन् [३] ।

ई.सन् १९४० देखि नै प्रायोगिक भाषाको अध्ययन हुन थाले पनि ई.सं. १९४८ मा मिचिगन विश्वविद्यालयबाट प्रकाशित (Language Learning: A Journal of Applied Language) प्रायोगिक भाषासम्बन्धी (एप्लाइड लिङ्ग्विष्टिक)को पहिलो प्रकाशन मानिन्छ । यसैगरी सन् १९५९, अमेरिकामा प्रायोगिक भाषिक केन्द्रको स्थापना हुनु र ई.स. १९६७ मा ब्रिटिश एशोसिएसन अफ एप्लाइड लिङ्ग्विष्टिकको स्थापना हुनु पनि प्रायोगिक भाषाको अध्ययनमा थप ऐतिहासिक कदमहरू थिए । ई.सं. १९७६ मा ब्रिटेन र अष्ट्रेलियाको सहयोगमा (British Applied Linguistics of Association of Australia) स्थापना भई विज्ञान र प्रविधि क्षेत्रमा प्रयोग हुने प्रयोजनपरक भाषाको छुट्टै अध्ययन हुन थालेको पाइन्छ । त्यसपछि ई.स. १९८२ मा Japan Association of Applied Linguistics (JAAL) ले पनि प्रायोगिक भाषाको अध्ययन गरी १९८४

मा यही संस्था नै अन्तर्राष्ट्रिय प्रायोगिक भाषिक अध्ययन गर्ने केन्द्रका रूपमा विकसित हुँदै गएको देखिन्छ। आजको २१ औं शताब्दीमा अत्याधुनिक शास्त्रहरू विज्ञान, संचारका प्रविधि, यातायात, इन्जिनियरिङ्गशास्त्र, कृषिशास्त्र, चिकित्साशास्त्र, अन्तरिक्ष विज्ञानको क्षेत्रमा समेत प्रयोगात्मक- भाषा विविध विषय शास्त्रका आधारमा पृथक पृथक किसिमले (एप्लाइड लेंग्वेज) प्रयोजनपरक भाषाको प्रयोग बढ्दै गइरहेको पाइन्छ [४]।

२. प्रयोजनपरक इन्जिनियरिङ्ग भाषा

इन्जिनियरिङ्ग शब्द नै ल्याटिन भाषाको Ingenerare बाट आएकोले यसको अर्थ सिर्जना गर्नु पनि हो। प्राकृतिक वा भौतिक वस्तुलाई एक रूपबाट अर्को स्वरूपमा परिवर्तन गरी सुविधायुक्त सामग्री वा साधनवस्तु निर्माण गर्नु नै इन्जिनियरिङ्ग प्रविधि हो। सो कार्यगर्दा प्रयोग हुने भाषा नै इन्जिनियरिङ्ग भाषा हो। प्राचीनकालका दरबार घर, मन्दिर, कुलो निर्माण र कृषिका क्षेत्रमा पनि इन्जिनियरिङ्ग भाषा प्रयोग हुँदै आएको थियो। विभिन्न शास्त्रहरूमा प्रयोग भएका पारिभाषिक तथा प्राविधिक शब्दावलीहरू पनि प्राविधिक प्रयोजनपरक भाषामा प्रयोग हुँदै आएका थिए। आजको युगमा आइपुग्दा भौतिक वैज्ञानिक विकास संगसंगै युग सुहाउँदो इन्जिनियरिङ्ग प्रविधि शास्त्रको विकास हुँदै आएको छ। ती इन्जिनियरिङ्ग प्रविधिका शास्त्रहरूमा प्रयोग भइरहेका शब्द शब्दावलीहरू र संकेत चिन्हहरू प्रयोजनपरक इन्जिनियरिङ्ग नेपाली भाषामा अंग्रेजी आगन्तुक शब्दहरूबाट नेपाली भाषामा प्रशस्त भित्रिँदै आएका पाइन्छन् [५]।

२.१ इन्जिनियरिङ्गका विविध शास्त्र र पृथक पृथक भाषिक-वृत्त

इन्जिनियरिङ्ग शास्त्रका पनि विभिन्न विषयहरू छन्। सिभिल इन्जिनियरिङ्ग, वास्तुकला (आर्किटेक्चर) इन्जिनियरिङ्ग, विद्युत (इलेक्ट्रिकल) इन्जिनियरिङ्ग, कम्प्युटर इन्जिनियरिङ्ग, इलेक्ट्रोनिक इन्जिनियरिङ्ग, अटोमोबाइल इन्जिनियरिङ्ग, औद्योगिकी (इण्डस्ट्रियल) इन्जिनियरिङ्ग, सूचना-प्रविधि (इन्फरमेसन टेक्नोलोजी) इन्जिनियरिङ्ग, हवाईजहाजीय (एरोनट्स) इन्जिनियरिङ्ग इत्यादि। उपरोक्त इन्जिनियरिङ्ग विषयका पनि भेद, उपभेद सूक्ष्म उपभेदहरू हुन सक्छन्। ती सबैमा प्रयोग गरिने भाषा प्रयोजनपरक इन्जिनियरिङ्ग भाषा हो। इन्जिनियरिङ्ग शास्त्रका विविध विषयमा प्रयोग हुँदै आएका भाषिक स्वरूपहरूले पृथक पृथक भाषिक-वृत्त (रेजिष्टर) पनि बनाइ रहेका पाइन्छन् [६]।

३. इन्जिनियरिङ्गसम्बन्धी विभिन्नशास्त्र क्षेत्रका केही प्रयोजनपरक इन्जिनियरिङ्ग नेपालीका उदाहरणहरू

३.१ सिभिल इन्जिनियरिङ्ग

सिभिल इन्जिनियरिङ्ग भनेको घर, भवन दरवार, बाटो, पुल, विमानस्थल, रंगशाला आदि संरचनाहरूको निर्माणलाई आधुनिक युग सुहाउँदो इन्जिनियरिङ्ग प्रविधिबाट सवल सुन्दर बनाउने प्रविधिगत शास्त्रीय विषय हो।

“आजको युग विकासको युग हो। युगअनुरूप विकासको थालनीसँगै कङ्क्रिटको प्रयोग सुरु भएकै लाग्छ। कङ्क्रिट बनाउन प्रयोग हुने आवश्यक सामग्री सिमेन्ट पनि विकासकालसँगै उत्पादन भएको हुनुपर्छ। निर्माण र विकास पर्यायवाची हुन्। जहाँ निर्माण भइरहेको हुन्छ, त्यहाँ विकासको झल्को देखिन्छ। विकास आयो भन्ने वित्तिकै त्यहाँ कुनै न कुनै रूपमा कङ्क्रिटको प्रयोग भएकै हुन्छ। बाटो बनाउनुपर्दा कङ्क्रिट चाहिन्छ, पुल बनाउन, ठूलाठूला बाँध, घर, पर्खाल, सडकका पेटी, ढलहरू, विद्युतीय खम्बा, कुलो, नहर, ओभरहेड टेड्क, गोबरग्याँस प्लान्टहरू आदि सबैको निर्माणमा कङ्क्रिटको प्रयोग भएकै हुन्छ। सडकको पेटीमा छापिने कङ्क्रिट ब्रिक, सडक निर्माणमा प्रयोग हुने कर्भस्टोन, ढल निकासको पाइप, घर-पर्खाल निर्माणको प्रयोगमा आउने कङ्क्रिट ब्लक, काँडेतारको बार हालन प्रयोग हुने फेन्सिङ पोल, सडकको नालीमा राख्ने पूर्व निर्मित च्यानल, पूर्वढलित (प्रिकास्ट) कभर र साँघुरो र गहिरो ठाउँ वारपार गर्न विच्छायाइने स्ल्याबहरू आदिको प्रयोगले पनि आजभोली व्यापकता पाइएको छ” [७]।

उक्त उदाहरणमा इन्जिनियरिङ्ग नेपाली भाषाको सिभिल विषयगत प्रयोजनपरक भाषिक स्वरूप यस्तो छ:

क) विषय: सिभिल इन्जिनियरिङ्ग

ख) प्राविधिक / पारिभाषिक शब्दावली: कंक्रीट/सिमेन्ट/बाटो/ पुल/ बाँध/ घर/ पर्खाल/ सडक/ पेटी/ ढल/ विद्युतीयखम्बा/ कुलो नहर/ ओभरहेड/ गोबरग्याँस-प्लान्ट/ कर्भस्टोन/ ढल निकास पाइप/ कंक्रीटब्लक/ काँडेतार/ फेन्सिङपोल/ नाली/ पूर्व ढलित/ प्रिकास्ट-कभर/ स्लाइप/

ग) शब्दस्रोत: तत्सम, तद्भव, शब्दकासाथै अंग्रेजी आगन्तुकका शब्दावलीहरू प्रयोग हुँदै आएको छ।

घ) **क्रियापद:** वर्तमान कालको क्रियापदको प्रयोग छ। लाग्छ/ हुन्छ/ कर्तृवाच्य हुन् भने देखिन्छ/ चाहिन्छ/ विच्छाइनै चाहि कर्मवाच्य क्रिया हुन्।

ङ) **विशेषयुक्त नामपदावली:** विद्युतीय खम्बा/ ओभर हेड/ कंक्रीट ब्रिक/ कंक्रीट ब्लक/ काँडेतार/ फेन्सिङ पोल

च) **समास:** विद्युतीयखम्बा/ गोवरग्याँस/ घर-पर्खाल/ कंक्रीट-ब्लक

छ) **वर्णनात्मक शैलीका प्रयोग छ।**

ज) **वाक्य:** सरल वाक्यको बढी प्रयोग छ।

झ) **भाषिकवृत्त:** सिभिल इन्जिनियरिङ्ग विषय अन्तर्गत विभिन्न घर मन्दिर, पुल आदि भौतिक निर्माणमा प्रयोग हुने कंक्रीट ढलानको प्रविधिगत प्रक्रियाबारे वर्णन गरिएकोले यसमा प्रयोग भएका प्राविधिक शब्दालीहरू सिभिल इन्जिनियरिङ्ग विषयसँग सम्बन्धित प्रयोजनपरक भाषिक-वृत्त भित्र रहेका देखिन्छन्।

३.२ वास्तुकला (आर्किटेक्चर इन्जिनियरिङ्ग)

“आजकल सहरी क्षेत्रमा कंक्रीट ढलान गरेर घरहरूको निर्माण गरिन्छ। धेरै तला भएको घरहरूको निर्माण गर्नुपर्ने भएकाले पनि यसो हुन गएको हो। फेरि सिमेन्ट तथा छड उपलब्ध भएकाले पनि घर बनाउँदा यस्तो खालको प्रविधिको प्रयोग हुन थालेको हो। प्रचलित कंक्रीटको स्तम्भको जग बनाउँदा स्तम्भहरू छुटाछुट्टै राखेर वा स्तम्भहरूलाई प्रचलित कंक्रीटका विमहरूले जोडेर बनाइन्छ। धेरै भारवहन गर्ने घरको निर्माण कमजोर माटो भएको ठाउँमा गर्नुपरेको खण्डमा विशिष्ट खालको जग बनाउनुपर्दछ। जुन पूरा जगमा तला ढलान गरेजस्तै गरी जमिनमा प्रचलित कंक्रीट ढलानका विमहरूले जोडेर बनाइन्छ। धेरै भारवहन गर्ने घरको निर्माण कमजोर माटो भएको ठाउँमा गर्नुपरेको खण्डमा विशिष्ट खालको जग बनाउनु पर्दछ। जुन पूरा जगमा तला ढलान गरेजस्तै गरी जमिनमा प्रचलित कंक्रीट ढलान गरिन्छ। कहिलेकाहीँ भारवहन गर्न सक्ने माटोको तह धेरै गहिरो सतहमा भएको खण्डमा त्यो तहसम्म खम्बाहरू गाडेर त्यसमाथि जग बनाइन्छ [८]।”

क) **विषय:** वास्तुकला इन्जिनियरिङ्ग

ख) **पारिभाषिक/प्राविधिक शब्दावली:** कंक्रीट/ ढलान/ सिमेन्ट/ छड/ प्रविधि/ स्तम्भको जग/ वीमहरू/ भार-वहन/ खम्बा/ जग/ आवास/ भवन/ क्षेत्रफल।

ग) **क्रियापद:** गरिन्छ/ बनाइन्छ/ राखिन्छ/ लगिन्छ/ उठाइन्छ जस्ता कर्मवाच्य क्रियापदहरू प्रयोग भएका छन्। सरल वाक्यको बढीप्रयोग छ।

घ) **समास:** भार-वहन/ आवास-भवन/ जमीनमुनि/ क्षेत्रफल/ प्रचलित-कंक्रीट-ढलान

ङ) **शैली:** वर्णनात्मक शैली

च) **भाषिकवृत्त:** वास्तुकला, इन्जिनियरिङ्गको भवन निर्माण अन्तर्गत घरको जग अथवा पूर्वाधारसँग सम्बन्धित विषयवस्तु भएकोले वास्तुकला मिश्रित सिभिल इन्जिनियरिङ्गसँग सम्बन्धित पारिभाषिक प्राविधिक शब्दावलीहरूको प्रयोग भएकाले वास्तुकला सिभिल इन्जिनियरिङ्ग भाषिकवृत्त वा परिधि अन्तर्गतका प्रयोजनपरक इन्जिनियरिङ्ग नेपाली भाषाको प्रयोग भएको देखिन्छ।

३.३ विद्युत-इन्जिनियरिङ्ग

“जलविद्युत केन्द्रले पानीको यान्त्रिक शक्तिलाई विद्युत-शक्तिमा परिवर्तन गर्दछ। जल-विद्युत् केन्द्रमा विभिन्न तरि कावाट बगेको पानीको गति रोकेर चापोच्चता (हेड) सृजना गरिन्छ। उक्त चापोच्चताले टर्बाइनलाई पानीको चाप या वेग प्रदान गर्दछ। यही चाप या वेगको कारणबाट टर्बाइन घुम्दछ। यस प्रयोगशालामा पम्पको माध्यमबाट टर्बाइनमा पस्ने पानीमा वेग सृजना गरिएको छ। पम्पले प्रयोगशालामा रहेको भूमिगत निर्गतकुण्ड (सम्पवेल) बाट पानी तानी टर्बाइनमा पठाउँछ र टर्बाइनबाट निक्किएको पानी पुनः निर्गतकुण्डमा भर्दछ। प्रयोगशालामा जडान गरिएको पम्प र टर्बाइन क्रमशः ४० र १७ अश्वशक्तिका छन्। पम्पको लागि आवश्यक शक्ति नेपाल विद्युत्-प्राधिकरणको विद्युत् प्रणालीबाट लिइएको छ [९]।”

क) विषयः विद्युत-इन्जिनियरिङ्ग

ख) पारिभाषिक/प्राविधिक शब्दावलीः जलविद्युत् केन्द्र/ यान्त्रिक शक्ति/ विद्युतीय शक्ति/ चापोच्चता (हेड/ टर्बाइन/ पम्प/ प्रयोगशाला/ निर्गतकुण्ड (सम्पवेल)/ अश्वशक्ति/ विद्युत् प्राधिकरण/ विद्युत प्रणाली ।

ग) क्रियापद : गरिन्छ, गरिएकोछ, लिइएको जस्ता कर्मवाच्य क्रियापद प्रयोग भएका छन् । यसैगरी गर्दछ/ घुम्दछ/ भर्दछ/ छर्छ/ आदि कर्तृवाच्य क्रियापद पनि प्रयोग भएका छन् ।

घ) वाक्यः सरल वाक्यको बढी प्रयोग भएको छ ।

ङ) समासः जलविद्युत्-केन्द्र/ विद्युत-शक्ति/ चापोच्चता/ प्रयोगशाला/ निर्गतकुण्ड/ नेपाल-विद्युत्-प्राधिकरण

च) शैलीः जलविद्युत् केन्द्रमा विद्युत उत्पादन हुँदाको प्रकार्यको वर्णन गरिएकोले वर्णनात्मक शैली छ ।

छ) भाषिकवृत्तः विद्युत् इन्जिनियरिङ्ग विषय अन्तर्गत जलविद्युत् उत्पादन प्रकार्यको वर्णन गर्दा विद्युत् इन्जिनियरिङ्गसम्बन्धी पारिभाषिक तथा प्राविधिक शब्दावलीहरू प्रयोग भई विद्युत् इन्जिनियरिङ्गसम्बन्धी प्रयोजनपरक इन्जिनियरिङ्ग नेपाली भाषिक-वृत्त बनेको छ ।

३.४ व्यवहारिक, यान्त्रिक (मेकानिकल) इन्जिनियरिङ्ग

“व्यवहारिक यन्त्र विज्ञान अन्तर्गत एउटा किसानले इनारबाट पानी तान्दा प्रयोग गरेको शक्तिदेखि लिएर वैज्ञानिकहरूले आविष्कार गरी आएको यान्त्रिक संरचना, वाष्प इन्जिन, मोटरगाडी र हवाईजहाज बनाउने संरचनाको सिद्धान्तहरूलाई समेत यसमा अध्ययन गरिन्छ । हाम्रा वरिपरि रहेका विभिन्न वस्तुहरूलाई चल र अचलको रूपमा विभाजन गरिएको छ । १) गति विज्ञान २) निर्गति विज्ञानको व्याख्या गरिन्छ । व्यवहारिक यन्त्र विज्ञान अन्तर्गतका आधारभूत एकाइ भनेको लम्बाई, पिण्ड र समयलाई मापन गर्ने विधिको व्याख्या गर्दै अन्तराष्ट्रिय प्रणालीमा लम्बाई मिटरमा, पिण्ड किलोग्राममा र समय सेकेण्डमा नापिन्छ भनिएको छ । साथै तत्सम्बन्धी सूत्रहरूको समेत यसमा उल्लेख गरिएका छन् । [१०]।”

क) विषयः व्यवहारिक यान्त्रिक इन्जिनियरिङ्ग

ख) पारिभाषिक/प्राविधिक शब्दावलीः व्यवहारिक यन्त्रविज्ञान/ आविष्कार/ वैज्ञानिक/ यान्त्रिक संरचना/ गतिविज्ञान/ निर्गतिविज्ञान/ आधारभूत एकाइ/ लम्बाई/ पिण्ड/ समय/ मिटर/ किलोग्राम/ सेकेण्ड/ गति/ दिशात्मक गति/ आवर्तनगति ।

ग) क्रियापदः गरिएको छ/ गरिन्छ/ नापिन्छ कर्मवाच्य क्रियापद हुन् ।

घ) वाक्यः सरल वाक्यको प्रयोग छ ।

ङ) समासः व्यवहारिक-यन्त्रविज्ञान/ यान्त्रिक-शैली/ गतिविज्ञान/ निर्गतिविज्ञान/ आधारभूत-एकाई/ दिशात्मक-गति/ आवर्तन-गति ।

च) शैलीः यान्त्रिक इन्जिनियरिङ्ग विषयको वर्णन गरिएकोले वर्णनात्मक शैलीको प्रयोग भएको छ ।

छ) भाषिकवृत्तः व्यावहारिक यान्त्रिक इन्जिनियरिङ्ग विषयसँग सम्बन्धित प्राविधिक पारिभाषिक शब्दावलीहरू प्रयोग भई यान्त्रिक इन्जिनियरिङ्ग विषय क्षेत्रसँग सम्बन्धित भाषिकवृत्त वा परिधि भित्र प्रयोग गरिने प्रयोजनपरक यान्त्रिक इन्जिनियरिङ्ग नेपाली भाषाको प्रयोग भएको छ ।

४. निष्कर्ष

नेपालीभाषाको वृहत्तर प्रयोगहरू मध्ये विज्ञान प्रविधिका क्षेत्रमा प्रयोग हुने नेपाली भाषाको छुट्टै महत्व रहन गएको छ । विज्ञान प्रविधिका विभिन्न विषयगत भाषिक भेदहरू मध्ये इन्जिनियरिङ्ग प्रविधि शास्त्रमा चल्ने नेपाली-भाषा प्रयोजनपरक इन्जिनियरिङ्ग नेपालीभाषा हो । इन्जिनियरिङ्ग शास्त्रका पनि विभिन्न विषयहरू छन् सो आधारमा विषयगत भेद, उपभेद र सूक्ष्म उपभेदहरू हुन्छन् । सोही आधारमा नै इन्जिनियरिङ्ग शास्त्रमा प्रयोग हुँदै आएका भाषिक सामग्रीहरूले पृथक पृथक भाषिकवृत्त बनाइरहेका पाइन्छन् । ज्ञान, विज्ञान र प्रविधिका विभिन्न विषयगत शास्त्र क्षेत्रमा प्रयोग हुने भाषिक सामग्रीहरूले आ-आफ्नै पृथक पृथक भाषिक परिधि वा वृत्त बनाइरहेका हुन्छन् । भाषिक प्रयोगहरूको सन्दर्भ

(कन्टेक्ट) का आधारमा संस्कृतिगत सन्दर्भ र परिस्थितिगत सन्दर्भले पनि भाषिकवृत्त निर्माणमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका पाइन्छन् । यद्यपि संस्कृति र परिस्थितिगत सन्दर्भहरू चाहिँ भाषेतर तत्व हुन् ।

प्रयोजनपरक भाषाको अध्ययन ई.सं. १९४०, १९४८, १९५९, १९६७ मा संसारका विकसित मुलुकका विश्वविद्यालयहरूमा अध्ययन अनुसन्धान हुँदै आएको थियो । यसै पृष्ठभूमिमा इ.स. १९८२, Japan Association Applied Linguistics (JAAL) ले प्रयोगिक भाषाको अध्ययन गरी इ.स. १९८४ मा यही संस्था नै प्रायोगिक भाषा (प्रयोजनपरक) (Applied) भाषाको अध्ययन गर्ने केन्द्रका रूपमा विकसित भएको थियो । नेपालमा प्राचीन कालदेखि नै घर-मन्दिर, पाटीपौवा, बाटो-घाटो, घाट, सत्तल, चौतारो, पुल आदि निर्माण हुँदै आएका थिए । परम्परागत रूपमा कालिगढ वा शिल्पकारहरूले निर्माण वा सिर्जनामा प्रयोग गर्दै आएका विशेष शब्द वा शब्दावलीहरू नै प्राविधिक शब्दावलीहरू हुन् । आजको युगसम्म आइपुग्दा आधुनिक इन्जिनियरिङ्ग शास्त्रका पारिभाषिक तथा प्राविधिक शब्दावलीहरू अंग्रेजी भाषाबाट नेपालीमा आगन्तुक भई प्रशस्त भित्रिएका छन् । त्यसैले प्रयोजनपरक इन्जिनियरिङ्ग नेपालीभाषा परम्परागत प्राविधिक शब्द, शब्दाली र आधुनिक इन्जिनियरिङ्ग शास्त्रबाट आएका विदेशी आगन्तुक स्रोतभाषा अंग्रेजी र अन्यबाट नेपालीमा आई बसेका छन् । त्यस्ता इन्जिनियरिङ्ग प्राविधिक तथा पारिभाषिक शब्द शब्दावलीहरूका साथै वाक्य गठनका विशेष ढाँचा र चित्रात्मक, सूत्रात्मक प्रकार्यपरक विषयगत सबैको समग्रस्वरूप प्रयोजनपरक इन्जिनियरिङ्ग नेपाली भाषा हो ।

हाल नेपालका विभिन्न शैक्षिक संस्थाहरू, विश्वविद्यालय, तथा महाविद्यालय (प्राविधिक-क्याम्पस) हरूमा पठनपाठनमा रहेका विभिन्न इन्जिनियरिङ्ग शास्त्रहरूमध्ये केहीको भाषिक विश्लेषणका आधारमा प्रयोजनपरक इन्जिनियरिङ्ग नेपालीका मूलभूत विशेषताहरू निम्नलिखित छन् ।

- १) विषयका आधारमा भाषिक-भेद छुट्टिनु ।
- २) पारिभाषिक प्राविधिक शब्दावलीहरू प्रशस्त प्रयोग हुनु ।
- ३) ती शब्दावलीहरू परम्परागत र आधुनिक इन्जिनियरिङ्ग शास्त्र अंग्रेजीबाट नेपाली भाषामा आगन्तुक भई बस्नु ।
- ४) संस्कृतका तत्सम, तद्भव शब्दहरूको प्रयोग हुनु ।
- ५) विशेषणयुक्त नामपदावलीहरू प्रयोग हुनु ।
- ६) वर्तमानकालिक क्रियापदको प्रयोग र कर्मवाच्य, कर्तृवाच्यको प्रयोग हुनु ।
- ७) सरलवाक्यको बढी प्रयोग हुनु ।
- ८) तालिका, चित्रात्मक, गणतीय, सूत्रात्मक र सांकेतिक चिन्ह मिश्रित भाषाको प्रयोग हुनु ।
- ९) वस्तुपरक/वा वर्णनात्मक शैलीको प्रयोग हुनु ।
- १०) इन्जिनियरिङ्ग प्राविधिका विभिन्न विषय शास्त्रसँग केन्द्रित हुँदै भौतिक निर्माण एवं प्राविधिकगत प्रक्रिया र प्रकार्य (फडसन) मा प्रयोग गरिने भाषिकसामग्री (टेक्सट) हरूले विषयगत रूपमा पृथक पृथक भाषिकवृत्त निर्माण गर्नु ।

सन्दर्भग्रन्थ-सूची

- [१] हुंगाना यादवप्रसाद (वि.सं. २०७२), भाषिकवृत्त (रेजिष्टर) र प्रयोजनपरक इन्जिनियरिङ्ग भाषिकभेद तथा समाचार-पत्रपत्रिकाको भाषा । अफा ग्राफिक्स प्रिन्टर्स काठमाडौं, नेपाल ।
- [२] पूर्ववत् पृ. २
- [३] पूर्ववत्
- [४] भण्डारी बालमुकुन्द, अधिकारी यादवप्रसाद, कर्ण सुजनकुमार (ई.सं. २००९), एन इन्ट्रोडक्सन टु अप्लाइड लिङ्ग्विस्टिक एण्ड ल्याङ्वेज अफ नेपाल । विद्यार्थी प्रकाशन, काठमाडौं, नेपाल ।
- [५] पूर्ववत् १ को पृष्ठ ८
- [६] "टि.यु. इन्स्टिच्यूट अफ इन्जिनियरिङ्ग प्रोफाइल" (ई.सं. २००३), पुल्चोक, ललितपुर, नेपाल ।
- [७] दाहाल डिल्लिराम (वि.सं. २०६२), निर्माण जगतमा कर्कट र यसको गुणस्तर । काठमाडौं, नेपाल ।
- [८] पोखरेल जीवराज (वि.सं. २०६२), प्राविधिक सम्प्रेषणका लागि नेपाली भाषा । पाठ्यसामग्री इ.अ.सं., पुल्चोक ललितपुर, नेपाल ।
- [९] जोशी राजेन्द्रध्वज (वि.सं. २०५७), पावर इन्जिनियरिङ्ग प्रयोगशाला । इन्जिनियरिङ्ग डिप्लोमाको पाठ्यसामग्री, इ.अ.सं., पुल्चोक, ललितपुर, नेपाल ।
- [१०] श्रेष्ठ ओमबहादुर (वि.सं. २०४९), व्यावहारिकयन्त्र विज्ञान (एप्लाइड मेकानिक्स) । इ.अ.सं., थापाथली क्याम्पस, काठमाडौं, नेपाल ।